

Pratarmė

Juodu, Ruta ir Gormas, nuo pat vaikystės vis kur nors netyčia susidurdavo, tačiau netapo pažįstami. Nelyginant du plūdurai, kurie stukteli vienas į kitą tarp pakrantės akmenų ir čia pat vėl nunešami kas sau srovių ir vėjo. Per pirmą susitikimą Rutai septyneri, o Gormui devyneri. Suerzintas vyresnių vaikėzų pašaipų, jis sviedžia akmenį į stulpą, idant įrodytų nesąs jos kavaliarius. Atšokęs akmuo pataiko Rutai į kaktą. Randas lieka visam gyvenimui. Jie nepamiršta nei įvykio, nei vienas kito.

Laikotarpis

nuo 1984

iki 1988 metų

Pirmas
skyrius

Vos įžengęs į kambarį Gormas suprato esąs vienintelis nežinantis, kas nutiko jo seseriai.

Panelė Siorvik išsivedė jį iš rytinio posėdžio ir paragino nedelsiant važiuoti namo. Kieme jau stovėjo greitosios pagalbos automobilis, gydytojas buvo palinkęs prie Marijanės lovos.

Gormui atėmė kojas, tačiau jis kažkaip įėjo į kambarį. Iš ki-biro turinio ir instrumentų suprato, kad seseriai ką tik išplautas skrandis. Gydytojas šluostė jai veidą. Kiti du darbuotojai paruošė neštuvus.

Marijanė gulėjo be gyvybės ženklų, užsimerkusi.

Gormas abiem delnais suėmė jos ranką. Ši buvo ledinė.

– Ko ji išgėrė? – išgirdo save klausiant.

– Kol kas nežinom, – atsakė gydytojas.

– Turėjo sąmonę?

– Ne. Mes ją išsivežam. Automobilyje jums vietos nėra, bet galite važiuoti iš paskos.

– Kiek tai rimta?

– Tarnaitė nežinojo, kiek laiko ji čia pragulėjo. Apgailestauju, bet tai viskas, ką galiu pasakyti, – nepakeldamas akių tarė gydytojas.

Pora įgudusių judesių jie įsivertė Marijanę į neštuvus it kokią drabužių ryšulį. Tada išnešė iš kambario ir nubogino laiptais žemyn. Sustojęs prie atvirų durų Gormas žiūrėjo į tą stebėtinai santūrų šoki nuo laiptelio ant laiptelio. Pirmutinis vyras savo tvirtas rankas iškėlė virš galvos, kad išlaikytų neštuvų padėtį stabilia. Einantysis iš paskos dėl tos pačios priežasties turėjo gerokai pritūpti.

Gormas laukė koridoriuje, kol kas nors pasirodys ir praneš, kad, deja, nieko nebeįmanoma padaryti. Tačiau jį, regis, visai pamiršo. Jis ir nebuvo svarbiausias. Porą kartų Gormas į kartoninį puodelį įsipylė drungno vandens iš aparato prie sienos. Prisiversdamas išgėrė mažais gurkšneliais.

Buvo ankstyvas rytas. Jis sėdėjo vienas tarp daugybės tuščių kėdžių, tvarkingai išrikiuotų pasieniais. Vietos turėjo į valias. Ir nereikėjo sukti galvos, ką sakyti, jei kas nors jį atpažintų. Sykį kažkas pro duris kyštelėjo galvą, bet vėl pranyko. Durys pašvytavusios užsivėrė. Spiginanti lubų šviesa išryškino daugybės rankų paliktas žymes.

Laukiant žinios apie mirtį netikroviška buvo tai, kad jis dar pajėgė mąstyti.

Ko gero, jau kuris laikas suprato, kad Marijanę kažkas slegia. O gal turėjo tai suprasti prieš daug metų, kai ji ištekėjo už Jano? Ne. Anuomet taip neatrodė. Ir dabar jis manė, kad viskas jau seniai susitvarkė. Sprendžiant iš to, kad pati paprašė skyrų ir neturėjo finansinių rūpesčių. Be abejo, jam reikėjo daugiau su ja pasikalbėti, bet tos dienos pralėkė taip greitai.

Kai jiedvi su Edele atvyko pasidalinti Grandės viloje buvusio turto, jis seserims užleido jų vaikystės namus, o pats nakvojo biure, savo privačiame kambaryje. Apie ką jos šnekėjosi, bemaž nenutuokė, nes tomis dienomis turėjo labai daug darbo. Galva buvo užimta prekybinio pastato plėtros planais.

Du kartus jie trise pavakarieniavo viešbučio „Grand“ restorane, ir jis nepastebėjo nė menkiausio ženkle, kad Marijanė galvotų apie mirtį. Anaipol. Pašnekesys sukosi apie palikimą ir daiktų dalybas. Edelei ruošiantis išvykti, Marijanė paklausė, ar galinti dar pabūti, nes turinti sukaupti laisvadienių. „Tai žinoma, būk tiek, kiek nori“, – atsakė jis.

Ar jį toks prašymas nustebino? Taip. Dienomis name plušėjo darbininkai, buvo daug triukšmo. Bet ji tai žinojo.

Ar jis turėjo suprasti, kad kažkas ne taip? Be abejo, turėjo. Tačiau ir toliau nakvojo biure, vaikščiojo į planavimo posėdžius ir sekė statybų eigą. Be to, manė, kad sesuo susitinka su senais draugais ir turi užtektinai veiklos.

Pirmą vakarą išvykus Edelei jiedu susėdo pavalgyti Grandės vilos virtuvėje. Tada jis pasidomėjo, kaip sekasi gyvenimas išsiskyrus.

– Teka ramia vaga, – atsakė Marijanė.

– O kaip tavo paaugliai?

– Liko gyventi name su tėčiu, užsiėmę savo reikalais. Ten arti mokykla ir draugai. Aš teturiu mažą vieno miegamojo butuką.

– Kaip darbas ligoninėje?

– Normaliai, – atsiliepė ji.

Štai čia jis turėjo suklusti. Turėjo paklausti, kaip jai *iš tiesų* sekasi. Ar norinti apie ką nors su juo pasikalbėti. Tačiau nepaklausė. Neskyrė jai nuoširdaus dėmesio. Dabar gali būti jau per vėlu.

Kartoninis puodelis buvo tuščias. Gormas iš visų jėgų jį sugniaužė – delne liko kietas gumulėlis. Švaistinės durys priešais keletą kartų atsidarė ir užsidarė. Pro šalį zujo slaugytojai ir gydytojai. Pora jų net linktelėjo pasisveikindami. Ar jis irgi linktelėjo?

Kai praslinko valanda sergint duris, prie jo plačiais, neryžtingais žingsniais priėjo gydytojas.

Gormas atsistojo ir sustingo lyg kareivis, laukiantis įsakymo. Vyras padavė jam ranką. Jis įsikibo į ją kaip į inkarą. Gydytojas diskretiškai krenkštelėjo.

– Galite pas ją užėiti. Tik nekalbinkite ir nieko neklauskite. Ji dar apkvaitusi ir reikalinga ramybės.

– Ačiū! – nusilenkdamas padėkojo Gormas. Taip, tarsi gydytojas jam įteiktų brangią dovaną, iš šono stebint mamai.

Sesuo gulėjo užsimerkusi. Kone sugnybusi akis. Šiaip veidas atrodė lygus ir pilkas. Jos ilgus susivėlusius plaukus kažkas surišo gumyte. Susiradęs kėdę jis prisėdo prie lovos. Nedrąsiai abiem delnais suėmė jos ranką. Buvo prijungta lašelinė. Kas ten per tirpalas, jis nežinojo. Daug ko neišmanė.

– Viskas bus gerai, Marijane, – šnabždomis patikino.

Jos lūpų kampučiai sutrukčiojo, bet plaštaka jo delne liko suglebusi.

– Aš tavęs neapleisiu. Viskas bus gerai, – pakartojo jis.

Sėdėjo tol, kol atėjo slaugytoja ir pasakė, kad jam laikas išeiti. Prieš vizitaciją reikėjo pasirūpinti pacientės higiena. Aš juk *jau* vizituoju, pagalvojo jis. Balsu to nepasakė. Tik atsistojo ir pasilenkęs pakštelėjo Marijanei į nosį. Akimirką net pamanė, kad ji trumpam atsimerkė. Bet gal tik troško, kad taip būtų.

– Pone Grande. Mes ja tinkamai pasirūpinsime, galite tuo neabejoti, – rimtu tonu pasakė slaugytoja.

– Kada vėl galėsiu ateiti? – paklausė jis.

– Lankymo valandos – popiet. Bet galite ateiti anksčiau.

Buvo neįmanoma iškart grįžti į darbą. Kurį laiką Gormas važiavo, kur akys veda. Kažkur už miesto sustojo pasipildyti benzino. Pro rudeninę darganą bandė prasiskverbti dienos šviesa. Jis įsipylė stiklą ploviklio ir pavalė langus nušiurusiu šepėčiu. Tada ilgiausiai malėsi pažliugusiais užmiesčio žvyrkeliais.

Įdieniojus Gormas grįžo į ligoninę, ir jį įleido pas seserį, dar neprasidėjus lankymo valandoms. Ji tebegulėjo užsimerkusi. Prisitraukęs kėdę prie lovos jis paėmė jos ranką, į kurią nebuvo įkišta kaniulė. Pirštais užčiuopė iškilią melsvą arteriją. Mėgino pakalbinti. Banaliais žodžiais. „Kaip jautiesi?“ ir panašiai, nors ji ir tylėjo.

Taip besėdint į palatą užsuko gydytojas. Jis Gormui paspaudė ranką ir padrašinamai nusišypsojo. „Viskas gerai baigėsi“, – pranešė, lyg Marijanės ten nė nebūtų. Šiandien ją dar palaikysią ligoninėje, bet rytoj galėsianti grįžti namo.

O kas toliau? – nusmelkė mintis. Gormas pajuto sukylant paniką, nedarančią jam garbės. Gydytojui išėjus, paklausė Marijanės, ar nenorėtų dar vieną dieną pagulėti ligoninėje. Sesuo papurtė galvą, nepakeldama jos nuo pagalvės.

Gormas bandė mąstyti praktiškai. Naršė žvilgsniu aplinkui, ieškodamas išeičių. Tarp lango ir radiatoriaus pamatė nutrupėjusio tinko lopą. Siena toje vietoje buvo dėmėta, pakeitusi spalvą. Apžiūrinėdamas ją suvokė, kad būtų prastas sprendimas parvežti seserį į tą patį kambarį, kuriame viskas įvyko.

– Gal paruošti Edelės kambarį? Ten tau labiau patiktų?

Ji linktelėjo ir apgraibomis susirado jo ranką.

– O tu? Kur tu miegosi?

Tai buvo pirmi jos ištarti žodžiai.

– Savo kambaryje, už sienos. Apgailestauju, kad išvykus Edelei tau teko vienai gyventi name. Nesupratau, kaip jautiesi, – tarė jis suspausdamas jos ranką.

– Taip, – sumurmėjo ji ir užsimerkė.

Grįžęs į darbą Gormas privertė savo smegenis mąstyti racionaliai. Paprašė panelės Siorvik, kad susitikimą su savivaldybe perkeltų į kitą savaitę ir praneštų Ilsei bei Torsteinui, taip pat turintiems ten dalyvauti. „Atidedama dėl ligos“, – pridūrė.

Panelės Siorvik veidas neišdavė jokių jausmų. Ji tik linktelėjo galva.

Kurį laiką Gormas stengėsi negalvodamas dirbti įprastus biuro darbus, tada prisiminė turįs pasikalbėti su namų tvarkytoja. Pasikalbėti apie tai, kas įvyko. Juk tai ji rado Marijanę. Be to, reikėjo aptarti praktinius klausimus, susijusius su Marijanės grįžimu. Pirmiausia jis paprašė panelės Siorvik pasirūpinti, kad mergina neišeitų namo ir palauktų jo.

Paskui ėmė žingsniuoti nuo vienos kabineto sienos prie kitos, pravėręs duris į priimamąjį. Kaip paaiškinti jaunai namų tvarkytojai, kad jo sesuo bandė nusižudyti?

Didysis sieninis laikrodis rodė, kad praėjo dešimt minučių. Jis turėjo tai įveikti. Išgirdęs, kad panelė Siorvik baigė pokalbį su namų tvarkytoja, nusprendė papasakoti jai apie Marijanę, nors ta moteris tikriausiai ir taip žinojo, kas atsitiko. Anuomet teko jai pasakyti, kad Turida pasiėmė Siri ir jį paliko. Panelė Siorvik buvo nuovoki. Turėjo savotišką nuojautą. Šiaip ar taip, apie jų šeimą žinojo viską. Gormas ją paveldėjo iš tėvo, kaip ir visa kita.

Nuo kabyklos jis nusikabino paltą ir žengė į priimamąjį. Panelė Siorvik buvo viena. Gormas sustojo priešais jos stalą su palto rankose. Ji neskubriai pakilo nuo kėdės. Žvilgsnis buvo tiesus, neišraiškingas.

– Aš išeinu ir šiandien nebegrįšiu. Matot, Marijanė bandė viską užbaigti. Rytoj parsivežu ją iš ligoninės, tad irgi galiu nepasirodyti.

Panelė Siorvik linktelėjo, nieko neklausinėjo. Tarsi „bandyti viską užbaigti“ būtų tai, ko iš žmonių galima laukti. Tik apie tai nekalbama.

– Ar galite paprašyti, kad darbininkai, remontuojantys Grandės vilą, keletą dienų pailsėtų?

– Ponas Grandė gali būti ramus. Liepsiu žmonėms sutvarkyti šį reikalą.

– Ačiū. Jūs – tikras lobis.

Ji kiek padelsė, tarsi stengdamasi suvirškinti tokius žodžius, tada išspaudė kreivą šypsenėlę ir ši nepaprastai pagyvino jos veidą.

– Ponas Grandė dabar turės daug kuo pasirūpinti, – konstatavo.

– Privalau pamėginti. Bet kažin ar galėsiu daug padėti, bent jau kad būtų kuo pasigirti, – nelinksmi šyptelėjo jis.

– Tepadedu jums Dievas, pone Grande. Jūs šiaip ar taip nemėgstate girtis.

Tonė, jaunutė mergina, prižiūrinti tvarką Grandės viloje, laukė jo grįžtant. Darbininkai jau buvo išėję. Ji mikčiodama droviai pasiteiravo apie Marijanę.

– Tavo dėka ji liko gyva. Nežinau, kuo tau atsilyginti.

Mergina išgąstingai pažvelgė į jį ir papurtė galvą.

– Nemanau, kad už tokius dalykus imamas atlygis. Tiesiog pasisėkė, kad tądien taip anksti atėjau į darbą.

– Tai tu ją išgelbėjai, Tone. Ne kas kitas, o tu! Iš tikrųjų tau šiandien priklausytų mokamas laisvadienis, bet man tavęs reikia, nes rytoj parsivežu ją namo. Galėsi pernešti jos daiktus į miegamąjį kitapus koridoriaus? Šalia mano kambario. Kaip manai, ar įmanoma ten ką nors pertvarkyti? Kad būtų jauku.

Tonė linktelėjo ir susirūpinusiu žvilgsniu perbėgo daugybe pėdsakų, kuriuos paliko darbininkai. Dabar jie ėmėsi valgomąjo. Mėgino nulupti kelis senų tapetų sluoksnius. Lai šeimininkas paprašo, kad jie padarytų pertrauką iki kitos savaitės.

– Maistas, šiluma, gražiai paklota lova, gėlės, – prodainiu susakė jis ir ištraukęs stambią kupiūrą padėjo ją ant stalo. – Ir, mieloji Tone, būtų gerai, jei mieste neskleistum apie tai kalbų, sutarta?

Suspindusiomis akimis mergina energingai palinksėjo galva. Štai kaip aš tvarkau reikalus, pagalvojo jis. Vienas banknotas – ir gaunu tai, ko man reikia.

– Ar gali surinkti drabužius, kurių jai reikės parvažiuoti namo? Ir moteriškus reikmenis iš vonios kambario. Nuvešiu jai šiandien į ligoninę.

Tonė it vėjas aplakstė kambarius ir nusileido į vestibulį su krepšiu rankoje. Gormas paėmė storą megztinį iš savo spintos ir ilgą palatą, kuriuo vilkėdama Marijanė atvyko.

– Žiema šiomet tokia ankstyva, – sumurmėjo pats sau.

Tonė nebyliai linktelėjo. Abu pažvelgė į sniegdrabą, gulančią ant virtuvės langų. Lauko termometras rodė beveik nulį, nors buvo dar tik spalio penkta diena.

Gormas įėjo į palatą nešinas krepšiu. Marijanė miegojo. Arba apsimetė mieganti. Jis pasilenkė ir uždėjo delną jai ant rankos. Ši tebebuvo visai šalta. Bet jam pasirodė, kad sesuo pakrutino pirštus. Kad žinojo jį esant šalia. Jis kiek pastovėjo. Palaukė. Tada pakštelėjo jai į nosį ir išėjo.

Atsirakinęs Grandės vilos duris Gormas pajuto tuštumą. Suvokė, kad ta tuštuma ne jo, o Marijanės. Jo žingsniai atsimušė aidu. Kaukšėjo apie sesers neviltį ir vienatvę.

O Tonė paplušėjo iš peties. Vestibiulyje nebeliko jokio šlamšto. Valgomojo durys užvertos. Namai kvepėjo žaliuoju muilu. Didelėje, beveik tuščioje erdvėje ant konsolės primerkta raudonų tulpių. Taip pat ir virtuvėje. Ji nupirko maisto ir pripildė šaldytuvą. Pusę stalo dengė staltiesė, primenanti jam mamos laikus.

Marijanės kambario durys buvo uždarytos. Jis nenorėjo net pažvelgti į vidų, nuėjo tiesiai į Edelės kambarį. Tonė pasistengė kiek įmanydama. Dailiai paklota lova su vilnoniu pledu kojūga-

lyje. Šilti radiatoriai. Gormas dirstelėjo pro langą. Šis žiūrėjo į jūros pusę. Už lango kadaravo nuo lietvamzdžio atitrūkęs geležinis apkaustas. Porą dienų pūtė stiprus vėjas. Jis atidarė langą ir numušė tą daiktą kumščiu. Išgirdo barkštelint į plyteles priešais namą. Nesuprato, kam reikėjo trenkti su tokia jėga. Susikruvino krūmplį. Apžiojęs žaizdą valandėlę pastovėjo. Tarsi vėl būtų dvylikametis, negalintis parodyti pykčio.

Netrukus suvokė, koks įkalintas jaučiasi šiuose namuose. Tik savo privačiame kambaryje biure galėjo laisvai kvėpuoti. Ar tėvas irgi taip jautėsi? O Marijanė?

Paskui jis patraukė į virtuvę. Pasišildė skardinę elnienos kukulių, iš šaldytuvo pasiėmė alaus. Valgydamas mintyse kalbėjosi pats su savimi. O jeigu paklaustų Ilsės patarimo? Papasakotų jai, kaip viskas susiklostė, kad tapo atsakingas už Marijanę. Tą mintį tuojau pat atmetė. Jūdviejų santykiai neskirti išpažintims. Juos siejo tik įmonės ir verslo reikalai. Anksčiau – dar ir anoniminės savaitgalio išvykos į Indrefjordą. Ir kūniški malonumai. Kai ji pakviesdavo.

Tačiau kai po keturiolikos metų prie parduotuvės lifto jis vėl sutiko Rutą, tai tapo neįmanoma. Staiga ji išdygo priešais, jam su Ilse skubant į susitikimą. Jis net nepaklausė, kiek laiko ji bus Mieste. Jai pranykus, pradėjo idiotišką seklio darbą, norėdamas išsiaiškinti jos buvimo vietą. Jam tepavyko sužinoti, kad lapkričio pabaigoje ji surengs parodą Osle.